

Наталія Олександрівна Сакір,
викладачка кафедри теорії та
методики дошкільної освіти,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

 <https://orcid.org/0009-0002-0853-4253>

УДК 364.048

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-3\(90\)-61-65](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2023-3(90)-61-65)

ЛОГОРИТМІКА ЯК ЗАСІБ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ТА МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація.

У статті окреслено передумови виникнення та основні порушення мовного розвитку в ранньому віці, а також безпосередня взаємодія логопеда та батьків як важлива умова для ефективної корекційно-логопедичної роботи з дітьми. Проаналізовано розвиток мовлення та мови дітей дошкільного віку в ігровій діяльності як теоретико-методологічний аспект, а також готовність дітей дошкільного віку до мовленнєвого спілкування в ігровій діяльності.

Визначено особливості використання логоритмічних вправ у роботі з дітьми. Наголошено на тому, що діти здатні взаємодіяти з навколишнім середовищем, тому їхні мовні навички продовжуватимуть зростати, оскільки вони навчатимуться ефективних комунікативних навичок.

Ключові слова: діти дошкільного віку; розвиток мови та мовлення; логоритміка; корекційна робота з розвитку мовлення.

Ранні роки дитинства є дуже важливим етапом у розвитку мовлення та мови. Розвиток мовлення та мови передбачає здатність слухати, розуміти та спілкуватися вербально й невербально. Є чимало способів, завдяки яким цей набір навичок є корисним для дітей, оскільки це:

- забезпечує міцну основу для шкільних занять (наприклад, дітям з хорошими мовними та мовленнєвими навичками, більш імовірно, буде легше навчитися читати);
- допомагає зміцнити впевненість;
- дає змогу дітям краще повідомляти про свої потреби (і тому зменшує розчарування);
- сприяє розвитку дружби;
- допомагає дітям зрозуміти навколишній світ.

Мовленнєвий розвиток маленьких дітей – це безперервний процес, на кожному етапі якого можуть виникати складнощі, що передбачає постійний пошук все нових й нових методів та шляхів їх подолання. У сучасному світі майже в кожній дитини можна спостерігати значне відставання в розвитку мовлення. Щороку кількість дітей раннього віку з мовленнєвими розладами лише зростає.

Мовлення, мова та навички спілкування мають вирішальне значення для загального розвитку маленьких дітей. Уміння чітко говорити та обробляти звуки мовлення, розуміти інших, висловлювати ідеї

та взаємодіяти з іншими є ключовими будівельними блоками для розвитку дитини. Дослідження (С. Гандзюк, О. Забари, К. Зелінської-Любченко, І. Зятіна, О. Золотарьової, Л. Конюк, М. Московченко, В. Найдич, Т. Овчиннікової, Л. Савіної, В. Сухар, Л. Федорович, Г. Хілько, Л. Чеснокової, С. Шабутіна та ін.) засвідчують, що гарне спілкування, мова та грамотність у молодшому віці найбільше корелюють з результатами в школі.

Так, комунікація та мова є однією з трьох головних зон на базовому етапі раннього віку дитини і передбачає надання їм можливостей відчувати багате мовне середовище, розвивати їхню впевненість і навички самовираження, говорити та слухати в різних ситуаціях.

Отже, для дітей із загальним недорозвиненням мовлення можна виділити такі особливості словесної мови:

- у розмові спостерігаються порушення логічної послідовності, пропуски ключових подій, повторення окремих епізодів у розповіді;
- зазвичай при створенні опису, розповіді використовує прості неінформативні речення;
- дітям важко використовувати приказки та правильно підібрати мовні засоби.

Важливі аспекти фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення висвітлено в дослідженнях

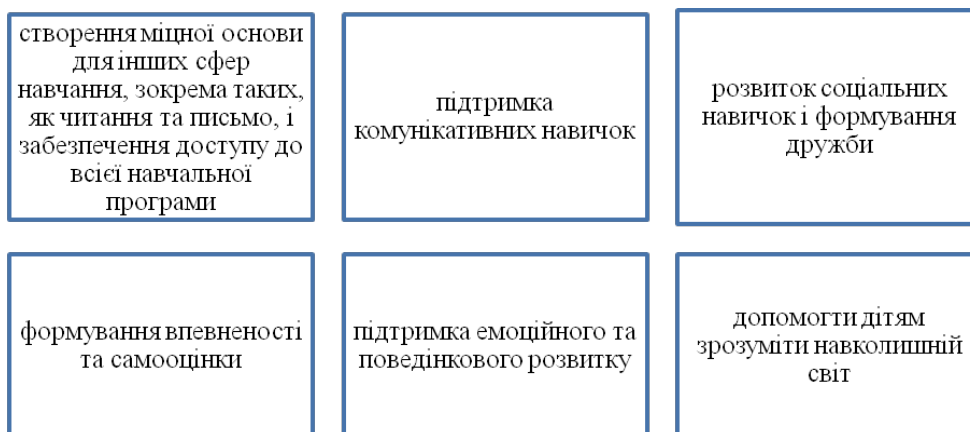

Рис. 1. Вплив мовлення на сфери розвитку дитини

науковців (О. Кононко, К. Крутій, О. Лещенко, Т. Піроженко, Ю. Рібцун, О. Савченко та ін.). Також важливими для нашого дослідження є праці науковців, у яких акцентовано впливі логоритміки на розвиток мовлення дітей дошкільного віку (С. Гандзюк, О. Забари, К. Зелінської-Любченко, І. Зятіна, О. Золотарьової, Л. Конюк, М. Московченко, В. Найдич, Т. Овчиннікової, Л. Савіної, В. Сухар, Л. Федорович, Г. Хілько, Л. Чеснокової, С. Шабутіна та ін.).

У перші роки життя дитини розвиток мови відіграє важливу роль у закладанні основ усіх соціальних взаємодій. Розвиток мови тісно пов'язаний із когнітивним і мозковим розвитком і підтримує, живить його. Таким чином, розвиток мови в ранньому дитинстві має важливе значення в перші роки навчання. Відповідно до даних науковців (С. Гандзюк, О. Забари, К. Зелінської-Любченко, І. Зятіна, О. Золотарьової, Л. Конюк, М. Московченко, В. Найдич, Т. Овчиннікової, Л. Савіної, В. Сухар, Л. Федорович, Г. Хілько, Л. Чеснокової, С. Шабутіна та ін.), розвиток мови та грамотності в перші вісім років є найбільш значущим. Необхідно дотримуватися поступовості, щоб гарантувати, що дитина матиме можливість розвинути необхідні свої мовні та комунікативні навички.

Дослідження дослідників (С. Гандзюк, О. Забари, К. Зелінської-Любченко, І. Зятіна, О. Золотарьової, Л. Конюк, М. Московченко, В. Найдич, Т. Овчиннікової, Л. Савіної, В. Сухар, Л. Федорович, Г. Хілько, Л. Чеснокової, С. Шабутіна та ін.) показують, що недостатній мовний розвиток у дітей може призвести до таких наслідків: академічні труднощі; порушення в навчанні; сором'язливість і соціальні труднощі; тривожні розлади; поведінкові проблеми та синдром дефіциту уважності та гіперактивності.

У перші роки життя дитячий мозок швидко розвивається та закладає основу для подальшого навчання. Взаємодія між дітьми та дорослими впливає на розвиток і навчання дітей.

Сприяння більш якісній мовній взаємодії дітей і дорослих надає дітям такий досвід, який

може сприяти продуктивному розвитку мови та спілкування. Кожна практика спирається на види взаємодій, які сприяють розвитку мови та комунікативних навичок. Ці взаємодії містять реагування на вокалізацію та мову дітей, залучення спільної уваги з дітьми, сприяння бесіди з дітьми, спілкування з дітьми, використання складної граматики та багатий словниковий запас, надання дітям додаткової інформації про предмети, емоції або події.

Зокрема, навчання через взаємодію значно сприяє ранньому розвитку мови. Якщо діти здатні взаємодіяти з навколишнім середовищем, то їхні мовні навички продовжуватимуть зростати, оскільки вони навчатимуться ефективних комунікативних навичок. Ранньому розвитку дитини суттєво сприяє, коли діти вміють гратися. Найкращі можливості для навчання в ранньому віці можна знайти в повсякденному досвіді, який діти можуть відчувати як вдома з батьками, так і в освітньому середовищі закладів дошкільної освіти. Розвиток грамотності дитини значно сприятиме можливості пізнання навколишнього світу та вивчення мови, яка супроводжує її на цьому шляху. У перші роки важливо, щоб діти розвивали сприйнятливую та експресивну мову.

З раннього віку рекомендується займатися розвитком ритму в доступній для дошкільнят формі, що передбачає ритмічні вправи та ігри. Логоритмічні заняття – це техніка, що заснована на зв'язку слів, музики та рухів. Взаємозв'язки цих компонентів можуть бути різноманітними, хоча домінуючими є лише один із них [8; 9].

Метою цього логоритмічних занять є подолання багаторічних мовних порушень у навчанні та вихованні. Для дітей, у яких моторна патологія мови досягає одного року та не поєднується зі словом і музикою, використання логоритмічних занять сприяє пристосуванню до зовнішніх умов середовища [3].

Часто корекційна робота в логопедичних групах охоплює лише лінгвістичний бік розвитку

дитини, а такі важливі сфери, як емоційний розвиток, розвиток моторики, залишаються поза пізнавальною сферою.

Використання його елементів і логоритмічних прийомів допомагає в доступній і цікавій формі розвивати загальномовні навички, артикуляцію, міміку, голосові вправи, поступово формує координацію як рух, так і рефлексивну концентрацію. Варто зауважити, що основою або діяльністю мовлення була позиція психофізіології щодо не-

мовних процесів як складної системи до сенсомоторної координації [1; 3; 5; 9].

Перше розуміння мовного ритму ґрунтується на поєднанні слів, музики та руху. Співвідношення між цими компонентами може бути різноманітним: або один із них переважає, або рівномірно співвідноситься. Друге розуміння логопедичного ритму веде до його включення в будь-який метод реабілітації для виховання, навчання та лікування дітей із різними порушеннями розвитку та мови [6].

Таблиця 1

Показники вирішення мовних завдань засобами логоритміки

Завдання розвитку мовного ритму дитини	Показники вирішення мовних завдань
Оздоровчі завдання	Логоритмічні вправи, які сприяють зміцненню опорно-рухового апарату; розвитку дихання, моторики (загальну, тонку, лицьову); розвитку правильної постави, ходи, рухів
Освітні завдання	Розвиток моторики та вміння працювати в команді, просторові уявлення; здатність фокусуватися (слух, зір, дотик), довільно переміщатися в просторі; розвивати слухову та зорову пам'ять, силу, спритність, координацію рухів, рухову реакцію на звукові та зорові подразники, витривалість, гальмівну активність, здатність переходити від однієї діяльності до іншої відносно інших людей і предметів, також засвоюються теоретичні знання з ритміки та музичної культури
Виховні завдання	Сприяння розумовому, моральному, естетичному, трудовому вихованню; розвиток художньо-творчих здібностей, почуття, смаку, а також морально-вольових якостей – почуття колективізму, дисциплінованості тощо
Корекційне завдання	Усунення мовленнєвих і психомоторних розладів

Таким чином, логоритміка є однією з форм терапії, що заснована на використанні слова, музики та рухового спілкування, а також постає засобом впливу на сукупність методів навчання, виховання та лікування, що прискорює процес усунення мовних порушень і сприяє соціалізації.

Головні терміни, що використовуються в логоритміці: рух, моторика, психомоторний розвиток, ритм, ритміка, музичний ритм, музично-ритмічне виховання, рухливі ігри, фізіотерапія, лікувальна ритміка, правильна ритміка [1, с. 18].

Розглянемо більш детально деякі з них:

– *рух*: основа життя, основна біологічна властивість, якість, поняття живої речовини, основний механізм рівноваги в системі «організм – середовище»; свідомо соціально-біологічна дія, засіб спілкування, взаємодії, активної адаптації та праці; засіб профілактики, лікування та реабілітації;

– *рухові навички*: показник оволодіння технікою дій, що характеризується більшою концентрацією на складових руху та розв'язанні рухових завдань;

– *моторика*: засіб оволодіння технікою руху, за якого керування рухами відбувається автоматично, а дії та рухи характеризуються підвищеною точністю та надійністю;

– *психомоторний розвиток*: має тісний зв'язок із реальним руховим розвитком.

Важливо зауважити, що психічні розлади створюють різноманітні зв'язки з руховими розладами. Рухи тіла та сприйняття різноманітних відчуттів (зір, слух, кінестетика, дотик, смак, рівновага) на ранніх етапах розвитку дитини є засобом пізнання навколишнього світу. Порушення психомоторного розвитку – це неповний або неправильний сенсорний аналіз. Психомоторний розвиток починається з несвідомого маніпулювання предметами і переходить у свідому діяльність, під якою розуміють цілеспрямоване і планомірне сприйняття дійсності й перетворення в дії та рухи. Друга сигнальна система, що покращує діяльність і розвиток дитини, закладена у свідомість.

Кожен рух відбувається в певному ритмі. Поняття «ритм» є досить широким і багатозначним: ритм поезії, прози, серця, дихання, пори року, день і ніч, ритм роботи, ритм танцю, пісні тощо. Ритм як узагальнене поняття характеризується такою властивістю: часовий або просторовий порядок предметів, явищ, процесів [6].

Таким чином, ритм – це правильний розподіл часової послідовності подразників на групи, які з'єднуються навколо певних акцентів.

Рух, викликаний впливом механічної енергії на організм людини, використовувався як профілактичний і лікувальний засіб упродовж тривалого часу, ще до появи медицини.

Невід'ємною частиною лікувальних ритмів є логопедична ритміка (виховання дитини, роз-

воток ритмічного, музично ритмічного почуття словами і рухами): слухове сприйняття: вправа «Дзвіночки»; моторика рук, міміка: гра «Погріємо руки», гра «Діти вмиваються»; вправи з м'ячем, кубиками; рухи з мовним супроводом: вправа з хусточкою; дихання: гра «Задуй свічку», гра «Вітерець», голос: вправа «Драбинка» тощо.

Отже, головною ціллю логоритмічних занять є всебічний розвиток дитини, удосконалення її мови, набуття рухових навичок, уміння орієнтуватися у світі, розуміння сенсу пропонованих завдань, уміння долати труднощі, самовиражатися творчо. Окрім того, логоритміка як оздоровча технологія позитивно впливає на здоров'я дитини, оскільки завдяки виконанню таких вправ в її організмі відбувається трансформація різних систем, наприклад, серцево-судинної та дихальної.

Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальшого вивчення потребують аспекти формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку в превентивному розвивальному середовищі.

Використані літературні джерела

1. Гандзюк С. Логоритміка – система рухових вправ / С. Гандзюк // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 28.

2. Забара О. З історії виникнення логопедичної ритміки / О. Забара // Логопед. – 2012. – № 10. – С. 8–15.

3. Найдич В. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі / В. Найдич, Л. Конюк // Логопед. – 2014. – № 3. – С. 28–30.

4. Овчиннікова Т. Музика, ритм і співи в логопедичній роботі / Т. Овчиннікова, Л. Федорович // Методичний посібник для логопедів, учителів, вихователів і музикальних керівників загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів: за наук. ред. Л. О. Федорович. – Кременчук : Християнська Зоря, 2009. – 88 с.

5. Савіна Л. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят: посіб. для батьків і педагогів / Л. Савіна // Програма навчання в дит. садку. – Київ. : Школа, 2001. – 48 с.

6. Сухар В. Логоритмічні заняття в ДНЗ: 5–6 років / В. Сухар. – Харків : Ранок, 2011. – 160 с.

7. Федорович Л. Конспекти логоритмічних занять із дітьми дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення / Л. Федорович, Я. Пищалка. – Запоріжжя : ТОВ «ЛПС»ЛТД, 2009. – 288 с.

8. Хілько Г. О. Логоритміка для дітей-логопатів / Г. О. Хілько, І. М. Зятіна // Логопед. – 2013. – № 8. – С. 24–28.

9. Чеснокова Л. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення / Л. Чеснокова, О. Золотарьова. – Харків : Основа, 2017. – 160 с.

10. Шабутін С. Зцілення музикою / С. Шабутін, С. Хміль, І. Шабутіна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – 192 с.

References

1. Handziuk, S. (2012). Lohorytmika – systema rukhovyykh vprav [Logarithmics - a system of motor exercises]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*. 1. P. 28. [in Ukrainian].

2. Zabara, O. (2012). Z istorii vynyknennia lohopedychnoi rytmyky [From the history of the emergence of logopedic rhythms]. *Lohoped – Logoped*. 10. P. 8–15. [in Ukrainian].

3. Naidych V., & Koniuk L. (2014). Vykorystannia lohorytmichnykh pryiomiv u korektsiinii roboti [Use of logarithmic techniques in correction work]. *Lohoped – Logoped*. 3. P. 28–30. [in Ukrainian].

4. Ovchynnikova, T., & Fedorovych, L.; Fedorovych, L. O. (Ed.). (2009). Muzyka, rytm i spivy v lohopedychnii roboti [Music, rhythm and singing in speech therapy work]. *Metodychnyi posibnyk dlia lohopediv, uchyteliv, vykhovateliv i muzykalnykh kerivnykiv zahalnoosvitnykh i spetsialnykh navchalnykh zakladiv – Methodical guide for speech therapists, teachers, educators and music directors of general and special educational institutions*. Kremenchuk. 88 p. [in Ukrainian].

5. Savina, L. (2001). Palchykova himnastyka dlia rozvytku movlennia doshkilniat [Finger gymnastics for the development of speech of preschoolers]. *Prohrama navchannia v dytsadku – Learning program for children*. Kindergarten. Kyiv. 48 p. [in Ukrainian].

6. Sukhar, V. (2011). Lohorytmichni zaniattia v DNZ. 5-6 rokiv [Logarithmic lessons in primary school: 5–6 years]. Kharkiv. 160 p. [in Ukrainian].

7. Fedorovych, L., & Pyshchalka, Ya. (2009). Konspekty lohorytmichnykh zaniat iz ditmy doshkilnoho viku z fonetyko-fonematychnym nedorozvynenniam movlennia [Outlines of logorhythmic classes with children of preschool age with phonetic-phonemic underdevelopment of speech]. Zaporizhzhia. 288 p. [in Ukrainian].

8. Khilko, H., & Ziatina, I. (2013). Lohorytmika dlia ditei-lohopativ [Logarithmics for speech-pathetic children]. *Lohoped – Logoped*. 8. P. 24–28. [in Ukrainian].

9. Chesnokova, L., & Zolotarova, O. (2017). Zaniattia z lohorytmiky dlia ditei iz vadamy movlennia [Lessons in logarithmics for children with speech disorders]. Kharkiv. 160 p. [in Ukrainian].

10. Shabutyn, S., Khmil, S., & Shabutina, I. (2006). Ztsilennia muzykoiu [Healing by music]. Ternopil. 192 p. [in Ukrainian].

Sakir Nataliia, Teacher of the Department of Theory and Methods of Preschool Education, Communal Institution of Higher Education “Lutsk Pedagogical College”, Lutsk, Volyn Regional Council, Ukraine

LOGARITHMICS AS A MEANS TO PROMOTE THE DEVELOPMENT OF SPEECH AND LANGUAGE OF PRESCHOOL CHILDREN

Summary.

The article considers the prerequisites for the occurrence and main disorders of language development

at an early age, as well as the direct interaction of speech therapists and parents, as an important condition for effective corrective speech therapy work with children. The development of speech and language of preschool children in game activities is analyzed, as a theoretical and methodological aspect, the readiness of preschool children for speech communication in game activities.

Features of the use of logrhythmic exercises in working with children are outlined. It is pointed out that if children are able to interact with their environment, their language skills will continue to grow as they learn effective communication skills. Speech disorders can make communication difficult. Someone may have problems with articulation (production of speech sounds), for example, lisping, when a person replaces the letters "c" and "z" with "sh"; voice: the pitch and volume of sounds emitted; fluency (flow of speech), such as stuttering or stammering. Sometimes speech-impaired children have oral-motor problems. This means that the muscles used to create speech are not working properly. Speech disorders can

also be associated with conditions such as developmental delay, autism, hearing impairment, weakness of the muscles around the mouth, cleft lip or palate, hoarseness, and breathing or swallowing disorders.

Research shows that treatment for speech problems focuses on speech therapy to improve skills. Logarithmic exercises are more successful if speech therapy work is started early with children. Therapy can also help older children, but their progress may be slower because their movement patterns are more ingrained. Parental support is the key to a child's successful progress in speech therapy. Children who complete a speech program the fastest and with the longest lasting results are those whose parents are involved. The process of overcoming a language disorder can take some time and effort. Therefore, it is important that all family members show patience and understanding.

Keywords: *children of preschool age; language and speech development; logorhythms; corrective work on speech development.*

Стаття надійшла до редколегії 26 червня 2023 року